

eam tali vocationi; et hæc non potest dici resistens, nec imputari ad culpam, quia nondum datum est, nec oblatum, aut aliquo modo positum in manu hominis, id sine quo inchoare non potest talem inclinationem, seu determinationem voluntatis; non est ergo illa resistens, sed impotentia amplectendi talem vocationem; vel resistens illa est positiva, quia homo proprio actu vult dissentire, et tunc non solum procedit ratio facta, sed etiam alia, quia ad illum actum positivum prædeterminatur voluntas humana a motione Dei, et illa motio est prima radix talis resistentiæ homini inevitabilis; ergo homo non resistit Spiritui Sancto, sed ipse Deus est qui suo spiritui, ac proinde sibi, resistit. Et similem vim habent verba illa: *Vocavi, et renuistis*, Proverb. 1; et illa: *Hodie, si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*, Psalm. 94; et illud: *Quoties volui congregare filios tuos, et noluisti*, Matth. 23. Nam his omnibus et similibus discursus factus potest applicari.

12. *Quid sit expectare vœas.* — Peculiariter autem hunc argumentandi locum optime confirmat reprehensio illa Domini ad populum Judaicum per Isaiam, cap. 5: *Expectavi ut faceret vœas, fecit autem labruscas.* Quid est enim *expectare vœas*, nisi expectare fructum, et effectum culturæ spiritualis vineæ, quæ proculdubio fit per vocationem et auxilia prævenientia, non externa tantum, sed etiam interna sufficientia, et necessaria ad ferendum fructum, ut supra lib. 5, cap. 2, probavi, et convincunt illa priora verba: *Quid amplius debui facere vineæ meæ, et non feci?* In illis autem non comprehenditur auxilium prædeterminans, ut est per se evidens, quia si illud datum esset vineæ, infallibiliter fructum attulisset; ergo sine illa sunt alia auxilia de se efficacia, si homo eis uti velit ad ferendum fructum, et e converso voluntas illis præparata immediate potest facere ut sint efficacia cooperando illis, cum auxilio simultaneo sine alio prævio. Alioqui frustra Deus expectaret fructum a vinea, quæ ad ferendum fructum indiget tribus beneficiis, verbi gratia, putandi, fodiendi et rigandi, si duobus adhibitis tertium omitteret. Quod evidentissime urget in auxilio prædeterminante, si necessarium est, quia illud quando non datur, nullo modo est in hominis potestate, quia Deus pro solo suo arbitrio dat vel non dat illud; si ergo Deus non dederat, imo ex se decreverat non dare prædeterminationem suæ vineæ, quid de illa conqueritur quod non dederit fructum? aut

quomodo potuit ab illa expectare fructum cum non posset vel ab illa vel in illa prædeterminationem expectare? Illa ergo reprehensio efficaciter convincit, post sufficientem culturam mysticæ vineæ, quæ omnia auxilia prævenientia actu data, et concomitantia oblata includit, efficaciam sumendam esse in ordine ad cooperationem liberi arbitrii, ac subinde in congruitate consistere. Et hoc amplius confirmabimus cap. 37, declarando quomodo Deus expectat fructum liberæ voluntatis, nam illa expectatio certissima est, et profecto, si determinatio physica necessaria esset, locum non haberet, ut ibi ostendemus.

13. *Concluditur illis testimoniis, quibus post sufficientem vocationem postulatur, speratur etc., consensus.* — Denique concludimus hunc locum illis testimoniis quibus post sufficientem vocationem postulatur, speratur, vel alio simili modo vocationi immediate conjungitur consensus, tanquam in proxima hominis potestate existens. Nam ut hæc omnia vera sint, et non fictitia, necessarium est, præter eam vocationem, nihil necessarium esse ad effectum et efficaciam ejus, præter usum liberum cum simultaneo Dei auxilio, nam si quid prius et quasi medium inter illa intercedere necessarium est, illud prius esset præstandum, vel procurandum, quam consensus postularetur. Nam alias consensus non esset in proxima hominis potestate, sed in remota, vel non esset in potestate activa completa, sed in receptiva, quod talibus testimoniis repugnat. Hujusmodi est illud Apocalyps. 3: *Ecce sto ad ostium, et pulso; si quis aperuerit, intrabo ad illum.* Ut enim in his verbis: *Si quis aperuerit*, non postuletur ab homine conditio impossibilis, necesse est ut, supposita pulsatione Dei, sit in potestate hominis aperire, ut per se notum est. Ergo necesse est ut in actu aperiendi (qui est consensus) jam non pendeat voluntas ab aliquo auxilio, quod non sit in ejus potestate, nisi tantum passiva. Nam quod hujusmodi est, non est in morali hominis potestate, neque est conditio homini possibilis moraliter, nisi quantum homo aliquid libere agere potest ad illud consequendum, quod de auxilio prædeterminante dici non potest, ut supra ostendi, ubi probatum est neque positive neque negative posse hominem se disponere ad prædeterminationem, aut illam impedire, vel non impedire. Ergo conditionalis illa promissio ostendit, recepta vocatione præveniente, et oblato auxilio simultaneo, esse in proxima hominis potestate ita se gerere, ut efficacem red-

dat vocationem sine alio auxilio prædeterminante.

14. Respondent aliqui in illo loco et similibus sermonem esse de vocatione non quacumque, sed efficaci, quæ includit auxilium prædeterminans, ut ipsi dicunt. Sed, præterquam quod prædeterminatio non pertinet ad vocationem, ut infra circa testimonia Augustini ostendam, gratis et contra vim verborum illa evasio huic testimonio applicatur. Primo, quia verba Scripturæ generalia sunt: *Ecce sto ad ostium et pulso*, quæ non possunt universaliter de vocatione efficaci verificari, quia Spiritus Sanctus non est semper ad ostium, ut efficaciter pulset. Unde Concilium Senonen., decret. fidei 13, expresse illa verba intelligit de præveniente auxilio indifferente, cui resisti potest, et sæpe resistitur; et idem indicat Trident., sess. 6, cap. 5. Secundo, quia si prædeterminatio data cum tali vocatione supponitur, impertinens est illa conditio, quia ex suppositione talis vocationis esset conditio necessaria et inevitabilis; conditio autem non apponitur, nisi quia, non obstante pulsatione Dei, fieri potest ut homo non aperiat, tali potestate quæ sæpe in actum reducitur. Tertio, quia certum est similem conditionalem esse verissimam de omnibus sufficienter vocatis, quod, si aperuerint, Deus intrabit ad illos. Hac enim ratione, de omnibus adultis peccatoribus verum est quod, si poenitentiam egerint, justificabuntur; ergo promissio illa conditionalis non fit tantum efficaciter vocatis, sed etiam sufficienter vocatis; ergo de illis omnibus verum est habere in potestate sua efficaciam suæ vocationis, cum tamen non habeant in potestate sua prædeterminationem; ergo efficacia non pendet ex prædeterminatione, sed ex cooperatione liberi arbitrii, seu habitudine ad illum. Et eodem modo induci possunt similia testimonia: *Convertimini ad me*, etc., Zachar. 4, Joel 2; *Projicite iniquitates vestras, Facite vobis cor novum*, Ezechiel 28 et 33, ubi similes habentur promissiones.

CAPUT XXVIII.

ALIA SCRIPTURÆ TESTIMONIA CONTRA PHYSICAM PRÆDETERMINATIONEM EXPENDUNTUR.

1. *Afferuntur testimonia Scripturæ quæ directe physicæ prædeterminationi repugnant.* — Tertio, principaliter afferre possumus testimonia quæ directe physicæ prædeterminationi repugnant, nam illa consequenter probant auxilium efficax in congrua vocatione consis-

tere, quia, exclusa prædeterminatione, non potest aliter explicari auxilium efficax. Inter hæc autem testimonia, quædam ostendunt auxilium efficax, quod simpliciter necessarium est ad singula opera pietatis, non esse ponendum in prædeterminatione efficaci, seu (quod perinde est) prædeterminationem physicam non esse per se necessariam ad singula opera pietatis, sed ad illa implenda sufficere homini vocato liberam determinationem ejus. Et hanc partem probant satis efficaciter multa ex testimoniis in duobus punctis præcedentibus adductis. Quia dum probant, per vocationem sufficientem ita poni consensum in potestate voluntatis ut immediate valeat in effectum prodire, et per illam stare ut non sit efficax vocatio, vel ut habeat effectum cum simultaneo auxilio oblato ex parte Dei, consequenter convincunt non esse simpliciter necessariam hujusmodi prædeterminationem ad talem consensum.

2. Et ad hoc ipsum probandum valent omnia testimonia quibus libro præcedenti, cap. 2 et sequentibus, probavimus dari hujusmodi auxilium sufficiens, quod, licet interdum sit remotum respectu alicujus actus, reducendum semper sit ad aliquid cujus comparatione sit proximum, ita ut per illud et cum illo possit voluntas in aliquem bonum actum prodire, vel pravum vitare. Hæc enim proxima sufficientia auxilii nunquam esse potest respectu alicujus actus, si prædeterminatio est necessaria, quia si prædeterminatio data est, jam non est sola sufficientia, sed efficacia; si vero non est data, eo ipso quod data non est, auxilium non est proxime sufficiens, quia deest aliquid necessarium, quod prius obtinendum est, non comitanter tantum, sed prævie et anteceder. Unde etiam fit ut non sit in proxima potestate activa hominis, sed tantum in receptiva. Semper ergo potentia illa, in statu sufficientiæ concepta, est tantum remota. Et consequenter ulterius fit quod non sit sufficientia libera et moralis, quia receptio talis prædeterminationis nullo modo est in activa potestate hominis, quia neque ad illam prædeterminationem efficiendam potest effective vel libere concurrere, neque etiam potest aliquid libere agere, quo illam obtineat vel non impediatur. Sic ergo testimonia Scripturæ, quæ probant dari auxilium vere ac proxime sufficiens, probant auxilium necessarium ad pie operandum non consistere in physica prædeterminatione.

3. Quibus addi potest illud Deuter. 30: *Mandatum quod ego præcipio tibi hodie non supra*

te est, neque procul positum, vel in cælo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, et opere impleamus? Ubi considerandum est verba illa dirigi ad populum a Deo vocatum, et supernaturaliter illuminatum, aliisque auxiliis gratiæ sufficienter instructum. Quamvis enim illa lex vetus populo illi gratiam non conferret, tamen Deus, qui legem illam dabat, necessaria etiam gratiæ auxilia ad illam implendam propter Christum offerebat, et ideo dicit: *Mandatum non supra te est*, non quia non esset supra naturæ vires, vel quia sine gratia posset impleri, cum statim ibi proponatur summum præceptum diligendi Deum super omnia, sed quia non erat supra vires illius populi sub tali providentia gratiæ constituti. At si, inter vires necessarias ad mandatum implendum, est illa determinatio, quam Deus solus facere potest, et tribuit illam cui vult, et cui vult negat, profecto mandatum Dei est supra hominem quantumvis gratia instructum, si determinationem illam non habet; quia talis determinatio supra hominem est, et in cælo est (ut sic dicam), nec habet modum aut viam qua illuc ascendat ad illam obtinendam. Declaratur exemplis: nam si Deus præcipiat mihi prophetare aut miracula facere, et non det donum prophetiæ aut gratiam miraculorum, nec modum obtinendi illam, profecto merito dicitur tale mandatum esse supra hominem, et esse procul et in cælo situm, etc. At non magis potest voluntas hominis determinari ad diligendum Deum sine prædeterminatione Dei, quam prophetare sine dono; ergo, si Deus nec dat talem determinationem, nec modum obtinendi illam, dat præceptum supra hominem, quia, in præcepto diligendi Deum, continetur ut voluntas determinetur ad diligendum illum. Atque ita reliqua omnia, quæ in illo capite subsequuntur de propositione boni et mali, vitæ et mortis, et præcepto eligendi vitam, eandem veritatem confirmant.

4. Alia denique sunt testimonia, quæ non solum probant auxilium prædeterminans non esse necessarium ad opera pia, sed etiam repugnare illis, quatenus esse debent opera humana, et quæ in laudem et meritum ipsius hominis operantis cedant. Hæc autem testimonia eadem sunt cum illis quibus in proleg. 1, et in cap. 4 hujus libri, contra Calvinum probavimus auxilium efficax non consistere in motione necessitante voluntatem. Præcipuum vero est illud Ecclesiast. 15: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu*

*consilii sui. Adjecit mandata, et præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te. Apposuit tibi aquam et ignem: ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum, quod voluerit dabitur illi; quem locum in dicto cap. 4 late tractavi, et imprimis ostendi non esse limitandum ad statum innocentiae, sed absolute de omni statu esse intelligendum. Quia licet ea omnia dicantur de homine ab initio creato, continent tamen intrinsecam hominis proprietatem, quæ per peccatum non amittitur. Deinde certum est illa omnia non solum dici de actibus ordinis naturalis, sive civilibus, sive moralibus, sed etiam de supernaturalibus, quia homo est relictus in manu consilii, in ordine ad consequendum, vel amittendum finem ultimum propter quem creatus est, qui finis supernaturalis est, et per actus supernaturales comparatur. Unde cum dicitur: *Si volueris mandata servare, conservabunt te*, non solum de naturalibus, sed maxime de supernaturalibus intelligitur, quia horum observantia imprimis necessaria est ad vitam animæ (de qua ibi etiam maxime sermo est) obtinendam et conservandam. Unde tandem fit ut illa intelligantur de homine non solum naturalibus viribus instructo, sed etiam supernaturaliter vocato, et in eo statu constituto in quo possit de supernaturaliter agendis consiliari, et de observatione præceptorum etiam supernaturalium delibere, et quæ ad vitam vel meritum ducunt eligere. Hinc ergo argumentamur, sicut ex his verbis colligitur libertas arbitrii in supernaturalibus, ita etiam probari usum libertatis consistere in determinatione voluntatis proveniente ab ipsa adhuc indifferente, et nondum ab alio determinata, ac proinde prædeterminationem repugnare modo operandi voluntatis, quem ex dono Creatoris habet voluntas, et quo in operibus gratiæ non privatur. Probatur hæc illatio ex ponderatione singulorum verborum. Nam illud, *in manu consilii sui*, significat proximam potestatem cum indifferentia, quam magis explicat conditio illa, *si volueris*, et augetur cum dicitur, *ad quod volueris porrigere*. Nam verbum hoc apertissime significat determinationem voluntatis ab ipsa habente simul proximam potestatem porrigendi manum ad aliud, quod etiam satis confirmat verbum *quod placuerit*.*

5. Respondent vera esse hæc omnia, et his verbis significari, nihilominus tamen per illa non excludi prædeterminationem Dei; nam licet voluntas humana prædeterminetur a di-

vina prius natura, nihilominus ipsa in posteriori signo naturæ se etiam determinat, et porrigit manum ad id quod vult, quia licet se libere determinet, non est tamen primum libero a se primo determinans, sed sub primo libero a quo prædeterminatur. Et ad hoc inducunt D. Thomam, 1 p., q. 22, art. 2. ad 4, dicentem per illa verba distingui hominem ab agentibus naturalibus, quæ non ducuntur consilio, quia habent virtutem operativam determinatam ad unum; non tamen excludi quin liberum arbitrium et tota providentia humana subdatur divinæ. Unde alii dicunt per illa verba excludi quidem a voluntate determinationem ad unum, innatam et intrinsecam naturæ suæ, non tamen excludi prædeterminationem ab auctore naturæ vel gratiæ extrinsecus immissam modo accommodato suæ naturæ, ita ut nec vim consiliandi aut eligendi auferat.

6. *Expenduntur illa verba*, constituit hominem et reliquit eum.— Sed hæc, in superioribus, variis modis impugnata sunt, et certe dictis verbis Sapientis non bene accommodantur. Et imprimis considero duo illa verba: *Constituit hominem, et reliquit eum*; nam verbum *constituit* ad creationem hominis pertinet per quam constitutus est talis naturæ et libertatis; verbum autem *reliquit* ad providentiam pertinet per quam ita Deus gubernat hominem, ut illi offerens objecta, proponensque mandata, et virtutem ad consiliandum et operandum tribuens, illum ita relinquit in manu consilii sui, ut ei integrum sit, cum generali concursu simultaneo et proportionato, ad hoc vel illud manum porrigere pro sua voluntate. Ergo in verbo illo *relinquendi* includitur quod illum non prædeterminet, nam si jam prædeterminatus porrigit manum, id est, efficit volitionem ad quam est prædeterminatus ab alio, profecto jam non ipse se determinat, sed efficit id ad quod jam determinatus est. Confirmatur ac declaratur, nam cum Sapiens dicit: *Si volueris*, vel: *Ad quod volueris porrigere*, vel loquitur ad hominem constitutum in solo statu sufficientiæ, vel ad hominem jam prædeterminatum. Si primum dicatur, immerito illi dicitur: *Porrigere manum*, quia non potest illam extendere, nisi prius ab alio applicetur et prædeterminetur, quod non est in ejus potestate. Si vero dicatur secundum, frustra illi dicitur: *Si volueris*, etc., quia sic prædeterminatus non potest nisi unum velle, nec potest non velle.

7. *Declaratur*.— Declaratur ad hominem, nam illi auctores dicunt auxilium quo Deus

præmovet voluntatem, ut operetur si velit, non satis esse ut velit, nisi ultra illud accipiat auxilium quo prædeterminetur ut velit, vel, ut alii etiam aiunt, quo infallibiliter et inevitabiliter velit. Ergo in priori statu sufficientiæ frustra dicitur homini: *Porrigere manum* ad id quod volueris, quia nondum habet id sine quo velle non potest, nec illud habet in sua morali potestate. In altero vero statu, frustra et irrisorie dicitur ei: *Si volueris*, cum jam omnino ex necessitate sit voliturus. Non minus ergo probant dicta verba constitutum ac relictum esse hominem in potestate vera, et quæ possit reduci in actum, volendi sine prævia determinatione, quam in potestate volendi sine prævia necessitate; neque ad hoc refert quod homo non sit primum liberum, quia ad hoc satis est, quod in sua determinatione pendeat ab alia priori, et prima voluntate libera, ut jam sæpe explicatum est. Nec locus D. Thomæ facit ad causam; clarum est enim voluntatem creatam semper constitui sub providentia Dei, et a divina voluntate et consilio principaliter regi, ita tamen ut ejus indifferentia et electio non lædatur, nam hoc ipsum pertinet ad providentiam Dei, quæ sine causa ad illum modum providendi per prædeterminationem coaretatur. Denique jam supra ostensum est determinationem ad unum ab extrinseco proveniente, et necessitatem antecedentem, etiam si sit ab extrinseca causa, non minus repugnare libertati quam determinationem ab intrinseco. Imo magis quodammodo, in quantum induci possunt alia testimonia, quibus libertas arbitrii et usus ejus comprobari solet.

CAPUT XXIX.

AN LOCA SCRIPTURÆ QUÆ DEPENDENTIAM LIBERI ARBITRII A VOLUNTATE ET OMNIPOTENTIA DIVINA TESTANTUR, PHYSICAM PRÆDETERMINATIONEM OSTENDANT.

1. *Respondetur testimoniis Scripturæ quæ defensores physicæ prædeterminationis in sua sententiæ confirmatione adducunt*.— Ad nostræ sententiæ confirmationem, non satis est ostendisse quam sit Scripturis divinis conformis, sed etiam explicare oportet nihil in divinis Scripturis reperiri, quod vel probabiliter illi officiat, vel auxilium physicæ prædeterminationis suadeat: hoc autem præstare melius non possumus, quam respondendo testimoniis Scripturæ quæ defensores physicæ prædeter-